

RITVA
HARTZELL

SAGA
EGMONT

K

O

V

A

J Ä T K Ä

RITVA
HARTZELL

SAGA
EGMONT

Ritva Hartzell

Kova jätkä

SAGA Egmont

Kova jätkä

Cover image: Shutterstock
Copyright © 2014, 2022 Ritva Hartzell and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728195505

1st ebook edition
Format: EPUB 3.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Istun suojapeitteellä päällystetyssä nojatuolissa terapeutin vastaanottohuoneessa. Huone, joka sijaitsee omakotitalon kellarikerroksessa, on täynnä kirjoja, muistoeineitä, perällä iso pirttisohva. Haistan homeen ja tupakan tuoksun, jota pieni tuuletin tasaisen rauhallisesti, melkein äänettömästi vetää puoleensa. Vastapäätäni istuu laiha mies, joka kuuntelee minua pää kallellaan. Puhuessani katselen hänen silmälasejaan ja varsinkin viisaita ja inhimillisiä silmiään, joiden takaa tiedän saavani apua. On syksy ja ulkona sataa. Kuulen, kuinka pisarat putoilevat raskaasti pihapuiden lehdille. Tunnen, että olen elämäni käännekohdassa. Olen pukeutunut sinivihreään lenkkiasuuni ja tajuan, että juokseminen ei enää riitä, vaan minun on viimeinkin pysähdyttävä ja aloitettava pitkä kävelyretki itseeni ja lapsuuteni kaduille Kallioon, ja mikä tärkeintä: kuljetettava edessä istuvaa miestä mukana.

En huomaakaan, kun ikkunalla tikittävä kello kilahtaa ja aika on lopussa. Laiha mies nousee, sopii uuden ajan ja ojentaa kätensä. Hänen ei ole tarvinnut puhua juuri sanaakaan, on vain kuunnellut ja katsellut. Niin on hyvä.

Joudun johdattelemaan terapeutini Kallion työläiskaupunginosan kaduille ja kiemurteleville kujille, isoihin kerrostaloihin, ahtaisiin asuntoihin, kaikuviin korttelipihoihin, hämäriin ja sokkeloisiin kellareihin ja vintteihin, pieniin mutta vehreisiin puistoihin, kivijalkapuoteihin, höyryäviin yleisiin saunoihin, pikkukioskeihin, hämäriin kapakoihin, elokuvateattereihin, yömajoihin, sairaaloihin, poliisiputkiin, massiivisiin koulurakennuksiin, toreihin, halleihin, punatiilisten muurien ympäröimään vankilaan. Merituulen tuoksuun, virtsan, syljen oksennuksen ja kyynelten läikittämiin katuojiin, kuumuudesta pehmenneeseen tai jään ja sateen kiillottamaan asfalttiin, lumikasoihin, jyrkkiin, kolkkoihin kallioihin ja niiden salaisiin koloihin, rautatiehen, siltoihin. Ujeltaviin poliisiautoihin ja ambulansseihin, kirkonkellojen kumeraan soittoon, liikenteen meluun ja saasteeseen, katuporan jylinään, lumiaurojen kolinaan, rakennustelineillä liikkuvien miesten kirouksiin ja huutoihin, pulujen kurnutukseen, varpusten sirkutukseen, lokkien ja pääskysten kirkunaan, tappelunujakoiden ahdistaviin ääniin, lasten itkuun, nauruun ja kirkkaisuihin. Ikkunoista, rapuista, ovenraoista ja kapakoista tulvivaan ruuan, tupakan, viinan ja hien kirvelevän tympeään hajuun. Ihmiskasunnoista ja kaduilta kuuluviin monenkirjaviin inhimillisiin ääniin.

Kaupunkiin, johon äitini minut synnytti, Helsinkiin, jota jatkosodan viimeiset pommitukset tärisyttivät, aurinkoisena pakkaspäivänä helmikuussa 1944.

Helsingin viimeisten pommitusten alkaessa äiti pakkasi minut pyykkikoriin, tarttui kolme vuotta vanhemman veljeni käteen ja kuljetti meidät kiireesti talomme kellariin. Palattuamme takaisin keittiön ikkunat olivat painuneet sisään ja lojuivat lattialla säpäleinä.

Isäni palveli sodan ajan Helsingin pääpostissa, kenttäpostiosastolla. Äitini oli töissä SOK:n ompelimossa, mutta lasten synnyttyä hoiti meitä kotona. Isääni pilkattiin rintamakarkuriksi, vaikka oli posteljoonina määrätty kenttäpostiin. Isäni kesti sodan ja rintamamiesten naljailun juomalla, juhlimalla, sekaantumalla mustaan pörssiin, pettämällä äitiä. Huonon omantuntonsa hän purki perheeseensä tulemalla kotiin juovuksissa, tappelemalla, vinoilemalla, käymällä käsiksi äitiin. Usein hän ryntäsi makuualkoviin, jossa minä ja veljeni nukuimme. Minä yleensä heräsin ensimmäiseksi isän kiroiluun ja äidin hyssyttelyyn. Isä kohdisti kiukkunsa meistä lapsista minuun potkiskelemalla pinnasänkyäni. Olin syntynyt yllättäen, huonoon elämäntilanteeseen.

Joskus isän juoppohulluuskohtausten aikana äitini kuljetti meidät naapuriin tai parvekkeelle yönselkään. Poliisikin jouduttiin kutsumaan paikalle. Kerran äiti, maattuaan hetekan alla piilossa, kutsui isoäitini paikalle poikaansa rauhoittamaan. Isä kuorsasi jo, mutta heräsi ja kävi oman äitinsä kimppuun. Sen jälkeen isoäitiä ei meillä nähty. Talossa alettiin kuiskia, vaihtaa merkitseviä katseita meidän liikuessa rapussa ja pihalla. Perheemme oli talon silmätikku. Isäni vastasi meihin kohdistettuihin solvauksiin samalla mitalla: haastamalla riitaa, kiroilemalla suomeksi ja ruotsiksi ja puimalla nyrkkiä naapureiden ikkunoita kohden.

Lapsuudenkotimme sijaitsi Fleminginkadun päässä, punatiilisen talon viidennessä kerroksessa. Kun avasi oven, vastassa oli T-muotoinen eteinen, jonka vasemmalla, pihan puolella oli keittiö ja toisella, Fleminginkadun puolella, olohuone ja makuualkovi. Huoneiden välissä eteisessä oli vaatekomoita ja WC. Kaikki toiminta tapahtui keittiössä, jonka keskellä oli vihreä pirttipöytä ja penkit. Olohuone oli varjoisa, hiljainen ja juhlallinen paikka, jota käytettiin vain, jos kutsuttiin vieraita kylään. Sen kalusto oli raskasta, tummanruskeaa talonpoikaisbarokkia. Lasten leikkinurkka sijaitsi nojatuolien takana, ja se piti aina siistiä ennen nukkumaan menoa. Lasten sängyt olivat makuualkovissa. Kaikki oli aina siistiä ja tavarat järjestyksessä. Ruokapöydässä oltiin hiljaa, paitsi silloin, kun nirsoa veljeäni yritettiin saada syömään. Häntä houkuteltiin syömään erilaisilla keinoilla. Kerran isä joutui purkamaan herätyskellon, jotta veljeni saatiin tyhjentämään ruokalautasensa. Mutta paistettuja tai raakoja sipulirenkaita häntä ei saanut syömään edes pakolla, vaan ne hän siirsi aina koskemattomina lautasen reunoille. Minulle sen sijaan maistui kaikki ruoka.

Pihamme oli tyypillinen umpinainen asfalttipiha, jonka perällä oli roskasuoja. Sen oven edessä pojat jahtasivat rottia. Kerran viikossa roskasuoja tyhjennettiin kuorma-auton avolavalle. Franzeninkujan puolella piha rajoittui talleihin, joissa myytiin klapeja, ja osa niistä toimi verstaina. Ne saattoivat aikoinaan olla hevostalleja. Nyt ne toimivat autotalleina. Ennen viikonloppua pihaan ilmestyi hevosrattaat, josta maalaiset myivät perunoita ja tuoreita tai savustettuja kaloja. Harva se päivä varsinkin sodan jälkeen pihalle ilmestyi pihasoittajia ja -laulajia. Ihmiset roikkuivat ikkunoissa ja esityksen jälkeen he heittelivät alas kolikkoja, jotka esiintyjät keräsivät huopahattuun ja kumarsivat syvään. Joskus pihalla käytiin ankaria naapuritalojen poikien välisiä taisteluja. Joulukuusten jämistä tehdyillä miekoilla rynnättiin päin vihollista. Kerran näin veljeni pahassa pinteessä. Ryntäsin apuun ja kaadoin lihavan ruhoni muutamien poikien päälle, ja se riitti. Pojat antautuivat suosiolla ja juoksivat pakoon.

Äiti odotti seitsemän vuotta, kouluni alkamiseen asti, ennen kuin haki eroa isästä. Hän joutui palkkaamaan etsivän, joka yllätti isän yöllä vieraan naisen vierestä näiden yhteisten ystävien luota. Vain todistamalla aviopuolison uskottomuuden sai siihen aikaan virallisen avioeron. Kaksio myytiin ja jaettiin. Äiti osti itselleen ja minulle huoneen, keittiön makuualkovin Harjutorinkadulta, pani sen lasten nimiin ja ryhtyi myyjättäreksi. Isä muutti äitinsä ja isäpuolensa luokse Kirstinkadulle, vaati veljeni mukaansa ja ryyppäsi vähitellen oman osuutensa kaksioista.

Kirstinkadun ja Helsinginkadun risteyksessä, sijaitsee yksi Kallion vanhimpia, jugendtyylisiä, kivitaloja, jota vastapäätä oli Josafatin kalliit. Kun taloa rakennettiin, Helsinginkadun paikalla oli polku ja vieressä puro. Siihen taloon, isoäitini ja isoisäni luokse, isäni ja veljeni muuttivat.

Vaarini oli kivityömies, joka päällysti neliömuotoisilla graniittikivillä niin kotikatunsa kuin kaupungin keskustan monia katuja. Vaarini oli kova kommunisti, kuten samassa talossa asunut työporukan nokkamies ja SKP:n tuleva puheenjohtaja Arne Saarinen. Mummoni jakoi aamuöisin Hufvudstadsbladeta, pesi vieraiden pyykkiä ja hoiti neljän miehen taloutta. Vaarini oli entinen matkustajalajaivan lämmittäjä, joka nai itseään parikymmentä vuotta vanhemman, samassa laivassa työskentelevän isoäitini ja adoptoi tämän kaksi aviottomaa lasta, joista nuorempi kuoli myöhemmin kulkutautiin.

Siihen aikaan isovanhempani asuivat Hangossa omistamassaan pitsihuvilassa, mutta pienen ruotsinkielisen kaupungin sosieteettiin aviottomien lasten perhe ei sulautunut, ja niinpä merenrannalla sijaitseva huvila myytiin ja muutettiin Helsinkiin. Huvilarahoilla isoäitini osti aikuiselle ja jo naimisiin menneelle pojalleen kaksion häälahjaksi Fleminginkadulta ja itselleen ja isoisälle hellahuoneen Kirstinkadulta. Asuntojen osto Helsingistä ei sujunut ongelmitta. Asialle oli pantu isoäidin isä, joka oli piilottanut käsirahat saappaansa varteen. Hakaniemessä sakilaiset kerääntyivät hölmistyneen, umpiruotsalaisen maalaisukon ympärille ja ryöstivät rahat.

Isoisäni oli huumorintajuinen ja hyväntuulinen mies ja piti kovasti meistä lapsista. Mutta hän oli myös ankara tuurijuoppo, jota monesti isoäitini kanssa etsittiin Kallion huuruisista kapakoista. Ankarasta juopottelusta seurasi aina myös ankara krapula: isoisä makaili voipuneena rokulissa märkä rätti otsalla, oksenteli pesuvatiin, jota isoäiti yhtenäen tyhjenteli, pesi, täytti sen pohjan puhtaalla vedellä ja kantoi isoisän sängyn viereen. Humalassa isoisäni ryömi naureskellen meidän lasten kanssa lattialla ja kertoili mieluusti hurjasta nuoruudestaan, merimiesajoistaan ja poliittisista seikkailuistaan.

Kerran hän omien sanojensa mukaan oli salakuljettanut Venäjältä poliittisen vangin merimiesarkussa, joka oli piilotettu laivan ruumaan. Venäläisellä oli ollut vanerinen matkalaukku, jonka kannen kääntöpuolelle oli maalattu shakkilauta, jota pelaamalla hän kulutti aikaansa. Isoisäni kertoi myös aikoneensa osallistua Venäjän vallankumoukseen, mutta kun hän kaverinsa kanssa pääsi maihin, ratkaiseva vallankumoustaistelu oli juuri päättynyt. Paluumatkalla Suomeen turhautuneet miehet poikkesivat Virossa hakemassa ison lastin pirtua. Kun miehet palasivat Suomeen, heidät vangittiin ja suljettiin kuritushuoneeseen Suomenlinnaan. Hyvän käytöksen vuoksi heidät kuitenkin vapautettiin parin vuoden kuluttua. Asiaan saattoi vaikuttaa myös se, että isoisän kommunistikaveri oli ruotsinkielinen ja poliisi.

Elämä Kirstinkadun hellahuoneessa oli värikästä. Siellä naurettiin, itkettiin, rähjättiin, kiroiltiin, ruotsiksi ja suomeksi. Isoäitini huiskaisi välillä märällä rätillä tai uhkaili paistinpannalla sitä, joka rähjäsi eniten, ja hymyili tai nauroi päälle. Hän hääräili jatkuvasti pitkä esiliina edessään keittoalkovissa laittamassa ruokaa, tiskaamassa tai jauhamassa kahvipapuja, milloin ei ollut kadulla purkamassa klapikuormaa tai kantamassa klapeja kellarikomeroista neljänteen kerrokseen. Perillä hän istahti hetken, ennen kuin tyhjensi klapit alkovin puulaatikkoon syvään huokaisten. Juuri koskaan en nähnyt miesten kantavan sisään puita. Samassa keittoalkovissa oli vesikomuutti, jossa peseydyttiin ja joka nostettiin käytön jälkeen pystyyn seinää vasten. Asuinhuoneeseen mahtui kokoontyönnettävä sänky, ruokapöytä, senkki, hyyryläisen ja veljeni haitarisänky, jotka päiväksi kannettiin vinttiin pois tieltä. Huone oli korkea ja sen kahdesta ikkunasta näkyi hyppyrimäki, joka oli talvella kulmakunnan pikkupoikien kovassa käytössä. Hyppyri päätyi suomonttuun ja sitä rajoittavaan pihamuuriin. Kesäisin montussa oli aina rikkaruohojen keskellä jonkun asukkaan perunamaa. Ikkunoiden välisellä seinällä tikitti tasaisesti saksalainen pähkinäpuinen seinäkello, ja sen alapuolella oli kullattu, kiiltäväkehyksinen ikoni.

Jännittävin ja salaperäisin paikka hellahuoneessa oli pimeä eteinen, jonka toista seinää peitti tiivis, paksu verho. Sen takana oli hyllyjä, joiden kätköjä ei lapsille paljastettu. Kun ovikello soi, jompikumpi isovanhemmista häipyi eteiseen vetäen oven tiukasti kiinni. Eteisestä alkoi kuulua matalaa puhetta, kuiskauksia ja varovaista pullojen kolinaa. Isoisäni trokasi pirtua Virosta, joko omalla paatillaan tai osti sitä välikäsien kautta. Eteisen ovi kävi tiuhaan ja toisinaan ovikellon ääntä tuskin kuuli. Muutaman kerran

isoisä joutui kiinni mutta selvisi joko puhumalla ruotsia,
jota poliisit eivät ymmärtäneet, tai maksamalla sakot.

Veljeni seikkaili usein kavereittensa kanssa talon isossa kellarissa, joka oli täynnä pelottavia, pimeitä ja kosteita käytäviä, syvennyksiä ja sokkeloita. Kellarista löytyi rottien, hiirien ja sinne eksyneiden lintujen luurankoja. Yhdellä klapireissulla isoäiti sai aivoverenvuodon, kaatui ja klapit vierivät kolisten alas rappusia. Isoäiti kannettiin kotiin ja sieltä suoraan ambulanssilla sairaalaan. Hän pääsi vielä kerran kotiin. Muistan, kuinka riemuissani juoksin mummon luo häntä katsomaan. Hän istui keinutuolissa ja ryntäsin hänen syliinsä, jolloin keinutuoli oli pyörähtää ympäri meidän kahden painosta. Verenvuoto uusiutui, jolloin mummo pyysi äidin nopeasti luokseen. Hän vannotti tätä ottamaan veljeni huostaansa, sillä isästä ei ollut veljeni kasvattajaksi. Koko suku kerääntyi mummon sängyn ympärille ja istui hiljaa maahan tuijottaen. Pian mummo kuoli ja vietiin pois.

Isoäitini ja isoisäni olivat jo aiemmin liittyneet Pelastusarmeijaan maallikkojäseniksi, ja siksi minutkin pantiin Pelastusarmeijan leikkikouluun ja pyhäkouluun. Alppikadulla sijaitsevan Pelastusarmeijan kuorma-auton avolavalla meidät kuljetettiin yleislakon aikana isoäitini hautajaisiin Malmille, jossa hänet haudattiin sukuhautaan isoäidin valitseman virren ja Pelastusarmeijan kuoron ja orkesterin säestyksellä. Samaan hautaan laskettiin isoisäni samantyyppisellä seremonialla, mutta vuosikymmeniä myöhemmin. Isoisäni kutsui Pelastusarmeijaa Rälläkäksi, jonka oli vääntänyt ruotsinkielisestä sanasta Frälsningsarmén.

Äidin ja isän eron jälkeen minulle oli tärkeintä löytää turvallisin reitti Harjutorinkadulta Kirstinkadulle, sillä näiden kahden kadun väliä juoksin edestakaisin koko lapsuuteni ja varhaisnuoruuteni. Toinen, pidempi, reitti kulki Harjutorinkatua ylös ja jatkui kulmasta oikealle pitkin Franzeninkujaa, ohi lapsuudenkodin, läpi Fleminginkadun aukion ja sieltä tuttua reittiä Kirstinkadulle. Lyhyempi ja jännittävämpi reitti kulki Helsinginkatua pitkin suoraan perille. Sitä reittiä kuljin silloin, kun halusin nähdä elämää, joka sykki kadulla sakeana ja kiihkeänä läpi vuorokauden. Se elämä houkutti, pelotti ja ahdisti pientä lettipäistä tyttöä, joka häpesi sitä, ettei hänellä ollut samanlaista ampiaisvyötäröä kuin muilla tytöillä. Kun äidin ompelemat leningit riippuivat aamulla valmiina henkarissa, purskahdin joka kerta itkuun nähdessäni vyötärönkohdan, jonka äiti oli yrittänyt ommella niin tiukaksi kuin vain voi.

Äitini somisti Harjutorinkadun kotimme, huoneen, keittiön ja makuualkovin niin sieväksi nukkekodiksi, kuin ompelijan taidoilla pystyi. Rahaa ei ollut paljon, mutta toimeen tultiin äidin myyjättären palkalla. Äiti oli töissä pienissä kalliolaisissa kivijalkakaupoissa, vaihtoi usein työnantajaa, sillä myyjättärille oli töitä tarjolla. Hän myi välillä kenkiä, välillä naisten rintaliivejä, välillä elintarvikkeita Viidennen linjan hallissa, kapeakärkisissä piikkikoroissa, kuten muoti ja niskaan hengittävä työnantaja vaativat. Äiti oli lyhyt, hoikka ja vaalea, taitava puhumaan ja myymään. Piikkareista äiti sai koko iän vaivat: särkevät vaivaisenluut, polvi- ja selkävaivat. Työasut, tyköistuvat leningit, äiti suunnitteli ja ompeli itse. Iltaisin oli turvallista nukahtaa ompelukoneen tasaiseen hyrinään, kun äiti painoi poljinta joskus läpi yön. Hän ompeli myös ystävättärielleen, kuten oli tehnyt, käydessään kauppakoulua ja rahoittaessaan sillä opiskelunsa. Silloin hän vielä asui NNKY:n tyttökodissa Torkkelinkujalla, samassa huoneessa kuin Ansa Ikonen, joka oli kotoisin vauraammista oloista maaseudulta ja kävi keskikoulua. Äiti ompeli myös Ansalle muutaman rooliasun.

Usein äiti toi töistä tullessaan leivoksia. Aamiaiseksi syötiin uunituoretta, pehmeää ranskanleipää, voita, juustoa ja paksua kermaa kahvin kanssa, joita usein kipaisin hakemassa lähikaupasta. Äiti yritti hemmotella parhaansa mukaan isätöntä tytärtään, jonka joutui liian usein jättämään avain kaulassa oman onnensa nojaan lähtiessään töihin. Myyjättärien työpäivät olivat pitkiä ja raskaita, ja kotiin äiti tuli myöhään kassit täynnä ruokaa. Koulun jälkeen menin aina suoraan isoäidin luo Kirstinkadulle, jossa minua odotti herkullinen, makeahko kauravelli, venäläisillä suolakurkuilla ja makkaralla päällystetyt voileivät ja äidin mielestä liian usein karkkipussi. Molemmat naiset syöttivät minua kilpaa, ja pian olin luokan lihavin tyttö, tunneilla levoton ja pärjäsin jotenkuten luokalta toiselle. Oppikoulun pääsykokeet epäonnistuivat, koska äiti ei ollut muiden tavoin saattamassa minua kouluun, minkä seurauksena myöhästyin monta kertaa kokeista. Olin keskittymiskyvytön, koulukiusattu, tyypillinen yksinhuoltajan lapsi.

Äitini oli vielä nuori, hauskannäköinen, seurankipeä nainen, joka kaipasi uutta miestä elämäänsä. Hän alkoi käydä tanssikapakoissa, toi joskus yöksi miesvieraita, salaperäisiä setiä, joista näin vilauksen, usein vasta aamulla ja joilta äiti sai kukkia ja minä karkkeja. Minä nukuin makuualkovissa, äiti keittiössä, ja ovi oli aina tiukasti kiinni. Kerran äitini antoi yösijan ystävättärelleen, joka oli joutunut kadulle vuokrayksiöstään. Naiselle sijattiin vuode makuualkoviin. Keskellä yötä heräsin kuiskauksiin ja varovaisiin askeliin. Nainen oli kutsunut miesystävänsä yöksi luokseen. Ahdistuneena ja hiirenhiljaa kuuntelin ensimmäisen kerran rakastelun ääniä ja näin miehen paljaan takapuolen naisen päällä. Kerroin aamulla äidille kokemuksestani, ja kerralla äiti katkaisi ystävyysuhteensa naiseen.

Äiti seurusteli joidenkin miesten kanssa pidempäänkin. Joistakin heistä pidin, joistakin en. Kerran äiti tutustui venäläissyntyisen, helsinkiläisen hotelliravintolan portieeriin, joka oli supliikkimies, joka kertoi uskomattomia tarinoita suvustaan ja varsinkin isästään, joka oli palvellut Venäjän tsaaria tämän henkivartiokaartissa. Välillä mies hauskuutti meitä vitseillään, soitti mandoliinia ja lauloi suomalaisia ja venäläisiä lauluja ja teki korteilla taikatemppuja. Hän oli eronnut, ja hänen entinen vaimonsa asui aivan taloamme vastapäätä. Heillä oli yhteinen tytär, joka asui äitinsä luona. Kerran nainen tuli meille tyttärensä kanssa yllättäen kylään, kun mies oli töissä. Hän osoittautui mielenkiintoiseksi naiseksi, jonka tytär kävi samaa koulua kuin minä. Hän väitti olevansa selvännäkijä ja osasi ennustaa korteista. Hänestä ja äidistäni, minusta ja hänen tyttärestään tuli hyviä ystäviä. Nainen ei ollut yhtään mustasukkainen miehestään vaan helpottunut, että mies oli löytänyt äitini kaltaisen naisen. Äidin ja naisen ex-miehen suhde loppui aikanaan, ja myöhemmin sain kuulla hänen kuolleen helikopterionnettomuudessa.

Äiti meni uudelleen naimisiin, kun olin 13-vuotias. Isäpuoleni, äitiäni 12 vuotta nuorempi, Helsingin rakennusviraston kaivinkoneenkäyttäjä, piti minuun etäisyyttä. Hän oli hauskannäköinen ja ruotsinkielistä sukua, kuten isäni, mutta toisin kuin alkoholisti-isäni, hän oli viikonloppujuoppo, rasittava nalkuttaja ja vittuilija, joka valvotti meitä viinanhuuruisella höpötyksellään läpi yön. Muulloin hän oli mykkä kuin kala, murahteli muutaman sanan vastaukseksi, mutta oli aina valmis väittämään vastaan äidille, mikä johti jatkuvaan nokitteluun ja sanasotaan. Tilipäivänä perjantaisin isäpuolellani oli tapana mennä töistä suoraan kapakkaan, jossa aukaisi ruskean palkkakuorensa, levitteli rahojaan pitkin ravintolan pöytiä ja pöytien alusia. Ja hetkessä ryyppykaverit ryömivät

lattialla keräten kolikkoja ja seteleitä taskuihinsa. Äitini tiesi odottaa, mitä tuleman piti. Kun isäpuoli kompuroi kotiovesta sisään, hän heitti avatun ja osaksi juodun kirjekuoren keittiön pöydälle, jonka ympärillä äiti ja minä istuimme ja odotimme häntä huokaillen. Kun isäpuoli joskus aamuyötä nukahti, äiti kävi hänen ruskean nahkahaalarinsa ja -takkinsa taskut läpi ja vei jäljellä olevat rahat visusti piiloon.

Isäpuoleni sisarukset eivät olleet paljon veljeensä yhteydessä tämän vaikean luonteen takia. Edellinen vaimo oli paennut uusiin naimisiin Englantiin asti. Isäpuolen vanhemmat pitivät minusta ja äidistäni ja olivat helpottuneita, että heidän poikansa oli löytänyt huoltajan. Isäpuoleni kertoi, että isä hakkasi aina häntä, kun joku lapsista oli tehnyt kolttosiaan. Perhe asui Kirstinkadulla puutalossa, jossa WC oli pihan perällä. Isäpuoleni pelasi nuorena jalkapalloa HJK:ssa Brahenkentällä Åke Lindmanin ja Kai Pahlmanin pelikaverina.

Isänikin meni naimisiin ruotsinkielisen naisensa kanssa, joka oli lapseton ja itsekin eronnut ja joka muutti pian isoäidin kuoleman jälkeen isän luo Kirstinkadun hellahuoneeseen. Alkoi loputon ryyppyputki. Isän vaimo joi jopa isän ja koko ryyppyremmin pöydän alle. Isoisä katseli menoa vaiti ja päättään pudistellen pitkän senkin takaa, jolla huone oli jaettu keskeltä kahtia. Senkin toisella puolella oli iso ruokapöytä, jossa seurue juhli ja toisella puolella isoisän sänky, kirjakaappi poliittisia kirjoja varten ja kirstu, jossa hän säilytti vanhoja rahoja, joita oli alkanut kerätä.

Joskus isoisä ei jaksanut, lähti ulos kävelemään, meni numismaatikkojen kerhon kokoukseen, järjestämään tietokilpailuja Pelastusarmeijan yömajan asukeille, tai antoi joskus turhaantuneena periksi ja osallistui itsekin juominkeihin. Hänellä ei ollut muuta asuinpaikkaa, ja hän oli luvannut isoäidille kontrolloida ja hillitä isäni alkoholin käyttöä. Se oli kuitenkin mahdoton tehtävä, mikä johti naapurien ainaisiin koputuksiin ja valituksiin. Isä ei välittänyt, vaan lauloi ja nauroi kovalla äänellä, kertoi katkeruuden sävyttämiä muistojaan ja alkoi nokkeloida ja vittuilla, varsinkin laskuhumalavaiheessa. Kerran näin, kun isoisä raivostuneena tarttui isään ja löi nyrkillä humalaisen poikapuolensa lattiaan. Isoisällä, vanhalla merikarhulla, oli voimat vielä jäljellä.

Kerran isäni ja isäpuoleni törmäsivät humalassa Helsinginkadun Tenhossa, jossa äitini oli juhlimassa isäpuoleni kanssa. Miehet siirtyivät kadulle nyrkit pystyssä. Voittajaa en saanut koskaan tietää. Siitä ymmärsin, että isäni oli edelleen katkera äidille erosta. Kerran he yrittivät muuttaa uudelleen yhteen, mutta se ajatus kesti vain yhden yön yli.

Valokuva-albumini mustavalkoisessa perhekuvasa istumme kaikki neljä yhdessä. Isällä on päällään sotilasasu, josta natsat on leikattu irti. Minä istun isän sylissä enkä tahdo pysyä paikallani. Pääni on kuin epämääräinen, vaalea tuulenpyörre, ja minulla on toinen käsi uhmakkaasti pystyssä. Isä katsoo minuun hämmentyneenä hymyillen. Äiti istuu valkokauluksisessa silkkimekossaan, salaperäinen hymy kasvoillaan. Kolme vuotta vanhempi veljeni istuu rauhallisena hänen sylissään ja katsoo iloisena suoraan kameraan. Isäni iho näyttää tummalta, kuten aina, tukka ja silmät ovat tummanruskeat, varsinainen raikulipoika, aina pieni flirtti silmissään. Äitini on platinanvaalea, kaunis suomalainen nainen, jonka suurten sinisten silmien katse on vielä avoin ja odottava.

Toisessa valokuvassa isä ja minä seisomme kevättalvella Eläintarhassa. Isällä on päällä musta pomppa ja päässä muodikas borsa. En näe hänen ilmettään hatun reunojen alta, koska hän katsoo minuun, joka seison lastenrattaiden edessä. Minä katson suoraan kameraan, vaikka häikäisevä aurinko paistaa suoraan silmiini. Päässäni on valkea kaninkarvahattu, kädet suojassa valkean muhvin sisällä ja jaloissani on vaaleat villadamaskit. Olen opetellut juuri kävelemään.

Kuvan ottamisen jälkeen isäni kuljettaa minut Linnunlaulun junasillalle, jonka alta höyryveturit vaunuineen kulkevat. Isä pysäyttää minut keskelle siltaa ja odottaa. Pian musta, paksu höyrypilvi nielaisee meidät ja silta tärisee ison veturin voimasta. Kohdallamme se viheltää täysillä. Tartun kauhuissani isäni housunlahkeisiin. Isä nauraa ja painaudun isän housunlahkeita vasten. Pian junan viimeisen vaunun perä keikkuu jo kaukana ja viheltää vielä kerran voimakkaasti.

Kädessäni olevassa kellertävässä lehtileikkeessä kolme pikkutyttöä seisoo keskellä Brahenkadun leikkipuiston kahluuallasta. Kaverini katsovat häveliäästi alaspäin, mutta minä, lihavin ja rohkein, katson kulmieni alta päin kirkasta aurinkoa ja kameraa. Vastaleikattu polkkatukkani on tiukalla jakauksella, ja toinen puoli on pinnillä kiinni. Päälläni on rimpsuuhainen kokoesiliina, joka on sidottu taakse niin, että vaaleanpunaiset puuvilla-alushousut vilahtavat kävellessä esiin. Kaikkien meidän esiliinan vyötärö on tiukka. Niiden helmat on kääritty ylös alushousujen lahkeita kiertävän kuminauhan sisään. Kukaan meistä ei uskalla hymyillä.

Kun äiti avasi seuraavana aamuna Hesarin, hänen ilmeensä oli paljonpuhuva, sillä juuri edellisenä päivänä hän oli varoittanut minua menemästä kahluualtaaseen. Olin kolmea vuotta aikaisemmin saanut flunssan jälkeisen munuaistaudin, jota olin joutunut potemaan Auroran kulkutautisairaalassa pari kuukautta eristyksissä. Äitini kertoi, että sänkyäni oli vedetty yksikerroksisen sairaalarakennuksen ikkunan eteen. Lääkärin ja hoitajien mukaan olin seurannut kelloa tarkasti joka päivä ja alkanut itkeä heti, elleivät äidin kasvot olleet ilmestyneet ikkunan taakse sovittuun aikaan. Ja joka kerta olimme itkeneet nähdessämme toisemme. Minut oli viety sairaalaan talvella ja haettu taksilla keväällä vilttiin käärittynä. Vaikka aurinko oli paistanut jo lämpimästi, minulla oli ollut vielä paksut talvivaatteet päällä.